

AFEcò

EMPOWERING OLDER ADULTS TO APPLY AFFORDABLE
ECO- AND AGE-FRIENDLY SOLUTIONS TO AGE IN PLACE

Raport bazowy i strategia wdrażania

WROCLAW UNIVERSITY
OF ENVIRONMENTAL
AND LIFE SCIENCES

Co-funded by
the European Union

The AFECO project is co-funded by the European Union's Erasmus + KA220-ADU – Cooperation partnerships in adult education programme under grant agreement no. 2022-1-NL01-KA220-ADU-000086242. The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

O tej publikacji

W niniejszym raporcie przedstawiono wnioski wyciągnięte z działań przeprowadzonych w pierwszej fazie (grudzień 2022 r. – listopad 2023 r.) projektu Erasmus+ AFECO – Wzmacnianie starszych dorosłych w stosowaniu przystępnych cenowo, przyjaznych dla środowiska rozwiązań w zakresie starzenia się na miejscu (partnerstwo współpracy w zakresie edukacji dorosłych, numer projektu: 2022-1-NL01-KA220-ADU-000086242). Jest to rezultat „Raportu bazowego i strategii wdrażania”, Pakiet Roboczy 2 – Działanie 6 (WP2-A6).

Więcej informacji można znaleźć na stronie <https://afeco.eu/>.

Autorzy

Jan Kazak i Rengin Aslanoglu

Uniwersytet Przyrodniczy We Wrocławiu

rengin.aslanoglu@upwr.edu.pl

jan.kazak@upwr.edu.pl

WROCLAW UNIVERSITY
OF ENVIRONMENTAL
AND LIFE SCIENCES

Współautorzy:

Inês Saavedra, Paola Bello i Carina Dantas

SHINE 2EUROPE

Lucia Thielman i Willeke van Staalduin

AFEDEMY, Akademia Środowiska Przyjaznego Starzeniu się w Europie

Sylwia Bergh

Uniwersytet Nauk Stosowanych w Hadze

Korektor języka angielskiego – Paolo Cortucci

Prawa autorskie (c) 2023 Konsorcjum AFECO

Niniejsza publikacja objęta jest licencją międzynarodową [Creative Commons Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/) (CC BY-SA 4.0).

Wyjątek: cytaty naszych rozmówców objęte są licencją międzynarodową [Creative Commons Uznanie autorstwa – użycie niekomercyjne – bez utworów zależnych 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/) (CC BY-NC-ND 4.0).

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie	4
2. Przegląd osób starszych oraz zasad przyjaznych starzeniu się i środowisku.....	5
3. Analiza doświadczeń z pierwszej ręki osób starszych, opiekunów i ekspertów.....	8
3.1. Dane demograficzne uczestników (wywiady i grupy fokusowe).....	9
3.2. Rozwiązania przyjazne starzeniu i środowisku	9
3.3. Istniejące umiejętności i potrzeby edukacyjne	11
4. Główne kategorie potrzeb edukacyjnych w zakresie materiałów szkoleniowych	12
5. Implikacje dla projektu platformy e-learningowej	14
6. Następne kroki.....	15
7. Bibliografia.....	16
Załącznik 1: Informacje o Grupie Fokusowej.....	17

1. Wprowadzenie

AFECO to projekt Erasmus+, którego celem jest umożliwienie osobom starszym stosowania niedrogich, przyjaznych dla osób starszych i ekologicznych rozwiązań we własnym środowisku życia. Celem AFECO jest w ten sposób przyczynienie się do udziału osób starszych w społeczeństwie, poprawy jakości życia i przedłużenia niezależnego życia. Cele AFECO to: a) podkreślanie znaczenia przyjaznego dla osób starszych i ekologicznego środowiska w domu, w społecznościach i sąsiedztwie jako cennego narzędzia aktywnego starzenia się i starzenia się na miejscu; b) podnoszenie świadomości; oraz c) kształcenie osób starszych, (nie)formalnych opiekunów i pracowników socjalnych.

Niniejszy raport zawiera ustalenia partnerów projektu z Grecji, Holandii, Niemiec, Portugalii, Włoch i Polski. Ma na celu zebranie i zaprezentowanie wyników działań przeprowadzonych w pierwszej fazie projektu (grudzień 2022 – listopad 2023). Wnioski wyciągnięto z przeglądu literatury (A1), analizy porównawczej adaptacji rozwiązań przyjaznych starzeniu i proekologicznych (A2), raportu dobrych praktyk (A3), wniosków z wywiadów i grup fokusowych (A4) oraz powiązanego przypadku badania z krajów partnerskich (A5) (tabela 1). W sumie, raport ten zawiera informacje na temat:

- Opisowej i porównawczej analizy różnych kontekstów zdrowotnych, społecznych, finansowych i środowiskowych kraju oraz wpływu na nie zasad przyjaznych starzeniu i środowisku (wyniki głównie z A1 i A2);
- Wytycznych dotyczących zasad przyjaznych osobom starszym i ich potencjału do współkształtowania wymiarów aktywnego starzenia się i starzenia się w miejscu (zarówno w środowisku domowym, jak i społecznym) dla osób starszych i osób starszych potrzebujących opieki (wyniki głównie z A1, A2 i A3);
- Najważniejszych wniosków z wywiadów z osobami starszymi, opiekunami i innymi ekspertami (wyniki głównie z A4);
- Potrzeb edukacyjnych (nie)formalnych opiekunów i pracowników socjalnych (wyniki głównie z A3 i A4);
- Potrzeb edukacyjnych osób starszych i możliwości zaspokojenia tych potrzeb dzięki dostosowanemu programowi szkoleniowemu (wyniki głównie z A4);
- Oceny praktycznych adaptacji i interwencji niezbędnych dla platformy e-Learningowej, jak opisano w studiach przypadków (wyniki głównie z A5).

Wytyczne powstałe w wyniku analizy bazowej pokażą ramy koncepcyjne materiałów szkoleniowych i dostarczą rekomendacji dla nadchodzących działań w ramach projektu.

Tabela 1. Tabela podsumowująca działania (A1-A5) Pakietu Zadań 2

Numer i tytuł działania	Opis	Kluczowe wnioski
A1- Przegląd Literatury	Kompleksowy przegląd literatury na temat najnowocześniejszych rozwiązań przyjaznych starzeniu i środowisku w krajach partnerskich	Zasady przyjazne starzeniu się w programie politycznym krajów partnerskich są stosunkowo nowe i niewystarczająco wdrożone. Zwiększanie indywidualnej wiedzy i odpowiedzialności jest jednym z najważniejszych aspektów rozpowszechniania rozwiązań przyjaznych dla środowiska, obok rządów jako jednego z

		głównych źródeł informacji na temat ekologicznego stylu życia w niektórych krajach partnerskich.
Analiza porównawcza A2 Adaptacji Wieku i Ekologiczne rozwiązania	Analiza porównawcza w każdym kraju partnerskim w oparciu o bariery i czynniki ułatwiające, które wpływają na adaptację zasad przyjaznych starzeniu się i środowisku w środowisku domowym i sąsiedzkim	Nie ma żadnej niezwykłej inicjatywy mieszanej łączącej te dwie domeny; większość inicjatyw zajmowała się oddzielnie kwestiami przyjazności dla środowiska lub przyjazności dla starzenia się.
A3- Raport na temat dobrych praktyk	Sprawozdanie na temat istniejących lub pojawiających się dobrych praktyk w zakresie zasad przyjaznych starzeniu się i środowisku wśród krajów partnerskich	Przykładami dobrych praktyk mogą być usługi doradcze w zakresie adaptacji domów, Uniwersytet Trzeciego Wieku i ogrodnictwo społeczne.
A4-Raport z oceny	Raport oceniający potrzeby edukacyjne i szkoleniowe grup docelowych w oparciu o jakościowe wywiady częściowo ustrukturyzowane i grupy fokusowe w każdym kraju partnerskim	Respondenci uważali, że trudniej jest znaleźć rozwiązania przyjazne dla środowiska niż te przyjazne starzeniu. Brakuje im także wiedzy z zakresu technologii i mają trudności ze znalezieniem wspólnego węzła informacyjnego na temat wsparcia finansowego na wdrażanie rozwiązań przyjaznych starzeniu się i środowisku.
A5 – Opracowanie studiów przypadku	Opracowanie studiów przypadku w celu porównania i identyfikacji istniejących problemów i potrzeb zmian.	Zdobycie podstawowych umiejętności w zakresie ICT, podnoszenie świadomości na temat przyjazności dla osób starszych i przyjazności dla środowiska oraz zdobywanie wiedzy na temat polityk i funduszy na rozwiązania przyjazne dla wieku i środowiska były najczęściej wymienianymi tematami w studiach przypadków.

2. Przegląd osób starszych oraz zasad przyjaznych starzeniu się i środowisku

Według bazy danych Eurostatu, w przyszłości liczba ludności w wieku 65+ będzie stale rosła; podkreśla to znaczenie umożliwienia osobom starszym stosowania rozwiązań przyjaznych dla środowiska i osób starszych w zakresie starzenia się w miejscu (Eurostat, 2023). Ponieważ co najmniej 20% całkowitej populacji w każdym kraju partnerskim to osoby w wieku 65 lat i starsze, jakość ich życia jest ściśle powiązana z opieką. Większość osób starszych w wieku

powyżej 75 lat potrzebuje opieki formalnej lub nieformalnej (Departament Spraw Gospodarczych i Społecznych ONZ: Starzenie się, 2017).

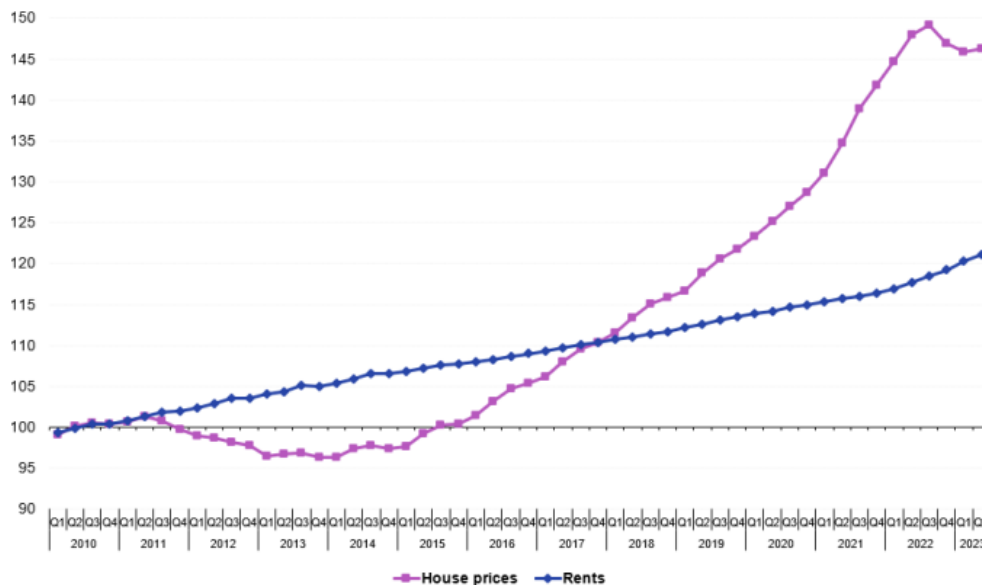
W krajach partnerów projektu usługi opiekuńcze świadczone są głównie przez podmioty publiczne i prywatne, a także stowarzyszenia i spółdzielnie, w domu lub w placówkach instytucjonalnych. Ogólnie rzecz biorąc, 80% opieki zapewniają opiekunowie nieformalni (Eurocarers). Podobny wynik zaobserwowano również w krajach partnerskich: na przykład 98% osób starszych w Grecji jest zależnych od opieki domowej. W Holandii odsetek ten wynosi 95, podczas gdy w Niemczech 84. W miarę jak kraje partnerskie zgłaszały tendencję do deinstytucjonalizacji, nastąpił wzrost opieki domowej, prawdopodobnie spowodowany zmniejszonymi możliwościami finansowymi osób starszych.

Przypadek Holandii różni się od pozostałych krajów partnerskich pod względem możliwości finansowych. Ponieważ w opiece nad osobami starszymi tradycyjnie dominowała opieka zinstytucjonalizowana, rząd uznał potrzebę zapewnienia dostępności finansowej osobom starszym poszukującym opieki w swoich domach. Niestety, nie była to realna opcja dla osób o ograniczonych środkach finansowych. Jednakże rząd wprowadził niedawno znaczącą zmianę polityki, której celem jest udostępnienie usług opieki domowej osobom starszym o ograniczonych zasobach finansowych. Zgodnie z tą polityką do domów opieki będą przyjmowane wyłącznie osoby wymagające całodobowej opieki, co spowoduje zauważalną zmianę w kierunku preferencji opieki domowej.

W Portugalii, Grecji, Polsce i Włoszech ze względu na niskie emerytury i brak finansowania ze strony państwa wiele osób starszych ucieka do domów bez licencji lub do domów nieformalnych, w których panują bardzo złe warunki. Inne zatrudniają niezadeklarowanych nieformalnych opiekunów (Grecja, Włochy, Polska i Niemcy). Jeśli chodzi o opiekę formalną i nieformalną, większość osób starszych w krajach partnerskich korzysta z opieki nieformalnej. Ponieważ większość nieformalnych opiekunów nie otrzymuje wynagrodzenia i nie jest zarejestrowana (Tur-Sinai i in., 2023: ONZ – Departament Spraw Gospodarczych i Społecznych: Starzenie się, 2017), partnerzy projektu nie mogą określić ich dokładnej liczby.

Umożliwienie osobom starszym starzenia się na miejscu jest bezpośrednio powiązane z gotowością i efektywnością krajowej struktury społecznej i opieki zdrowotnej oraz z polityką promującą aktywne starzenie się i rozwiązania przyjazne osobom starszym poprzez opiekę społecznościową lub instytucjonalną. Biorąc pod uwagę obecną sytuację w krajach partnerskich dotyczącą statusu osób starszych jako właścicieli domów, ponad 70% z nich to właściciele domów, z wyjątkiem Niemiec (49,1%). Ponieważ jednak ceny mieszkań w UE wzrosły o 46,3% w latach 2010–2023, zakup domu stał się dla obywateli trudny (wykres 1).

House prices and rents – EU – Index levels, 2010Q1-2023Q2
(2010=100)

Source: Eurostat (online data codes: prc_hpi_q, prc_hicp_midx)

eurostat

Wykres 1. Ceny domów i czynsze w UE (poziomy indeksu; I kw. 2010-2 kw. 2023 (2010 = 100))

Dokonano kompleksowego przeglądu najnowocześniejszych rozwiązań przyjaznych starzeniu się i ekologii w krajach partnerskich. Zasady przyjazne starzeniu się zawarte w programie politycznym krajów partnerskich są stosunkowo nowe i niewystarczająco wdrożone. Z tego powodu można stwierdzić, że plany odgórne są nadal w fazie rozwoju lub ich realizacja jest powolna. Dlatego należy opracować inicjatywy oddolne, aby przyspieszyć przyjęcie i wdrożenie zasad przyjaznych osobom starszym. Inicjatywy tego typu opierają się głównie na samorządach oraz różnego rodzaju organizacjach i instytucjach pomocy społecznej. Stąd brak centralnych strategii oraz koordynacji i jednorodności inicjatyw na poziomie krajowym powoduje niedopasowanie czasowe w opracowywaniu i wdrażaniu praktyk przyjaznych osobom starszym. Na poziomie gmin można zauważyć, że Holandia, zwłaszcza gmina Haga, osiąga znaczne postępy w zakresie kształtowania polityki przyjaznej osobom starszym. Jak wynika z przeglądu szarej literatury przeprowadzonej przez partnerów projektu, Niemcy, Włochy, Polska, Portugalia i Grecja znajdują się na wczesnym etapie napędzanego politycznie wdrażania na dużą skalę inicjatyw przyjaznych osobom starszym w kluczowych obszarach mieszkalnictwa, partycypacji społecznej i transportu.

Polityka przyjazna osobom starszym w krajach partnerskich koncentruje się na zdrowiu i autonomii, działaniach gospodarczych, edukacyjnych, społecznych i kulturalnych, srebrnej gospodarce i stosunkach międzypokoleniowych, a także programach wspierających starzenie się w domu. Wdrożone polityki są w większości zgodne z wytycznymi i ramami polityk WHO dla Miast Przyjaznych Starzeniu. Odpowiednie inicjatywy można znaleźć w obszarze planowania polityki, finansowania, badań i szkoleń. W krajach partnerskich dokonano różnych inwestycji w celu rozpowszechnienia zasad przyjaznych osobom starszym. Przykładowo w obszarze transportu i mobilności Polskie Koleje Państwowe zrealizowały inicjatywę pod nazwą Bilet Seniora, wprowadzając krajowe zniżki dla osób starszych. Innym przykładem jest miejski program wsparcia na rzecz adaptacji i przebudowy mieszkań miasta Pombal w Portugalii,

którego celem jest interwencja i modernizacja domów osób starszych i obywateli niepełnosprawnych.

Oprócz tego, że władze rządowe są głównym źródłem informacji służących podnoszeniu świadomości na temat ekologicznego stylu życia, zwiększanie osobistej świadomości i odpowiedzialności jest jednym z najważniejszych kroków w kierunku rozpowszechniania rozwiązań przyjaznych środowisku. Dotyczy to również osób starszych i ich opiekunów, co podkreślają kraje partnerskie. Na przykład badanie naukowe (van de Grient i in., 2019) wykazało, że w Holandii około jedna trzecia obywateli (34%) jest zmotywowana do dokonywania wyborów w ramach swoich możliwości, które pomagają przeciwdziałać zmianom klimatycznym. Dla porównania w Niemczech (BMU 2021) 56% respondentów w wieku powyżej 65 lat zgodziło się z następującymi stwierdzeniami: „Obowiązkiem człowieka jest chronić przyrodę” oraz „Przyrodę możemy wykorzystywać wyłącznie w taki sposób, aby było to aby przyszłe pokolenia mogły się nim cieszyć w takim samym stopniu”. Z niedawnego badania przeprowadzonego wśród osób starszych w Hadze (THUAS 2023) wynika, że na postawy i zachowania przyjazne środowisku duży wpływ ma ich sytuacja finansowa. Można wyróżnić sześć grup osób starszych, różniących się od tego, czy chcą, czy nie, oraz od tego, czy mogą sobie pozwolić na taki styl życia, czy nie. Liczby mogą wskazywać, że wiele osób starszych prawdopodobnie nie zdaje sobie sprawy z rozwiązań przyjaznych dla środowiska i jak wspomnieli partnerzy projektu, konieczna jest dalsza świadomość, motywacja i edukacja.

Jak dotąd nie ma inicjatyw mieszanych opartych na zasadach przyjaznych starzeniu i środowisku, o których wspominali partnerzy projektu.

Uczenie się na dobrych praktykach dotyczących wieku i zasad przyjaznych środowisku z krajów partnerów projektu i wykorzystywanie ich jako inspiracji może wzmocnić program nauczania i platformę e-learningową. Dobre praktyki zostały zidentyfikowane na podstawie przeglądów dokumentacji i wyszukiwań internetowych przeprowadzonych przez partnerów projektu. Wykorzystano także wiedzę organizacji partnerskich. Dobre praktyki można podzielić na następujące kategorie:

- Usługi doradcze w zakresie przebudowy i adaptacji mieszkań;
- Rozwiązania redukujące ryzyko funkcjonalne i dostosowujące przestrzenie pod kątem komfortu, bezpieczeństwa i dostępności;
- Uniwersytet Trzeciego Wieku; otwarte kursy uniwersyteckie zaprojektowane specjalnie dla osób starszych, aby zapewnić im większą autonomię i pomóc nadążać za zmianami na świecie;
- Badania mające na celu stworzenie bardziej zrównoważonych budynków (wytwarzających własną energię głównie z energii słonecznej);
- Społeczne inicjatywy w zakresie ogrodnictwa i ekologizacji (np. usuwanie płytek w prywatnych ogrodach i przestrzeniach publicznych).

3. Analiza doświadczeń z pierwszej ręki osób starszych, opiekunów i ekspertów

Wnioski z trzech ostatnich zakończonych działań WP2 A3 – Raport na temat dobrych praktyk, A4 – Raport z oceny i A5 – Opracowanie studium przypadku to główne tematy przedstawione poniżej. Podczas tych działań w krajach partnerskich przeprowadzono wywiady i grupy fokusowe mające na celu określenie potrzeb edukacyjnych osób starszych, a także grupy

fokusowe z pracownikami służby zdrowia i opieki społecznej. Ponadto zebrano szczegółowe informacje na temat rozwiązań przyjaznych dla wieku i środowiska, o których starsze osoby są obecnie świadome lub które wykorzystują w swoich codziennych czynnościach lub stylu życia.

3.1. Dane demograficzne uczestników (wywiady i grupy fokusowe)

W czerwcu i lipcu 2023 r. partnerzy projektu przeprowadzili wywiady ze 110 osobami starszymi i zorganizowali grupy fokusowe z 60 (nie)formalnymi opiekunami w ich podstawowych językach (Tabela 2). Spośród 110 ankietowanych 72 (69,2%) stanowiły kobiety, 31 (29,8%) mężczyźni, a 1 (1%) nie chciał podawać informacji na temat swojej płci. 98 (94,2%) ankietowanych żyło samodzielnie, a jedynie 6 (5,8%) ankietowanych wymagało pomocy w życiu codziennym. Nieruchomości posiadało 72 osoby (69%), natomiast 32 (31%) zamieszkiwało w wynajmowanych mieszkaniach. 60 (57,7%) ankietowanych było w wieku od 65 do 74 lat, 27 (26%) w wieku od 75 do 84 lat, a pozostali byli albo w wieku poniżej 65 lat (4 rozmówców – 3,9%), albo powyżej 85 lat (13 rozmówców – 12,4) %).

Tabela 2. Liczba uczestników wywiadów i grup fokusowych

Kraje partnerskie projektu	Liczba starszych osób dorosłych, z którymi przeprowadzono wywiady	Liczba (nie)formalnych opiekunów w grupie fokusowej
Niemcy	19	10
Grecja	10	10
Włochy	20	10
Holandia	21	10
Polska	20	10
Portugalia	20	10
SUMA	110	60

Jeśli chodzi o wykształcenie, 36,5% ankietowanych posiadało wykształcenie wyższe, 15% posiadało wykształcenie podstawowe, a 21,2% uzyskało kwalifikacje VET. Około jedna trzecia badanych określiła swoją sytuację materialną jako umiarkowaną (29,8%), natomiast 24% oceniło ją jako wystarczającą.

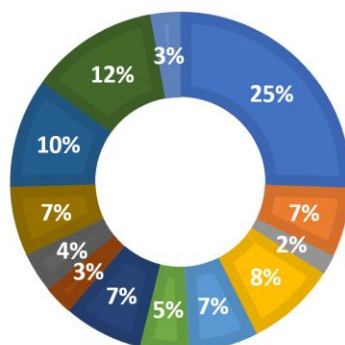
Grupy fokusowe składały się z pracowników socjalnych, pielęgniarek, lekarzy, logopedów i psychologów (więcej informacji można znaleźć w Aneksie 1).

3.2. Rozwiązania przyjazne starzeniu i środowisku

Podczas wywiadów ze starszymi osobami poruszano kilka aspektów rozwiązań przyjaznych osobom starszym, takich jak adaptacje wewnętrzne, technologia, dostosowywanie rozwiązań przyjaznych osobom starszym do ich codziennych nawyków, podstawowych potrzeb i partycypacji, monitoring społeczny, adaptacje w przestrzeni publicznej, mobilność, zdrowie, informacja, kultura, bezpieczeństwo, czystość, społeczność lokalna i monitoring społeczny (aspekty te są wymienione w kolejności od najczęściej wymienianych do najrzadziej wymienianych). Jak pokazano na rysunku 2, częściej niż inne rozwiązania przyjazne osobom

starszym wymieniano adaptacje wewnętrzne jako rozwiązania przyjazne osobom starszym. Takimi rozwiązaniami są: poręcze w łazience, odpowiednia wysokość mebli i dobry dostęp do wszystkich ważnych sprzętów w domu, windy, podjazdy i podnośniki schodowe oraz łatwy dostęp do pryszniców. Rozwiązania technologiczne były drugim najczęściej wymienianym aspektem przez respondentów w każdym kraju partnerskim. Zdaniem rozmówców urządzenia techniczne powinny mieć możliwość monitorowania stanu zdrowia (robotyka w służbie zdrowia) lub lokalizacji (lokalizatory GPS), automatycznego wyłączania nieużywanych urządzeń czy wzywania pomocy w sytuacji awaryjnej. Od rozmówców oczekuje się także utrzymywania relacji społecznych i umożliwienia świadczenia usług sąsiedzkich.

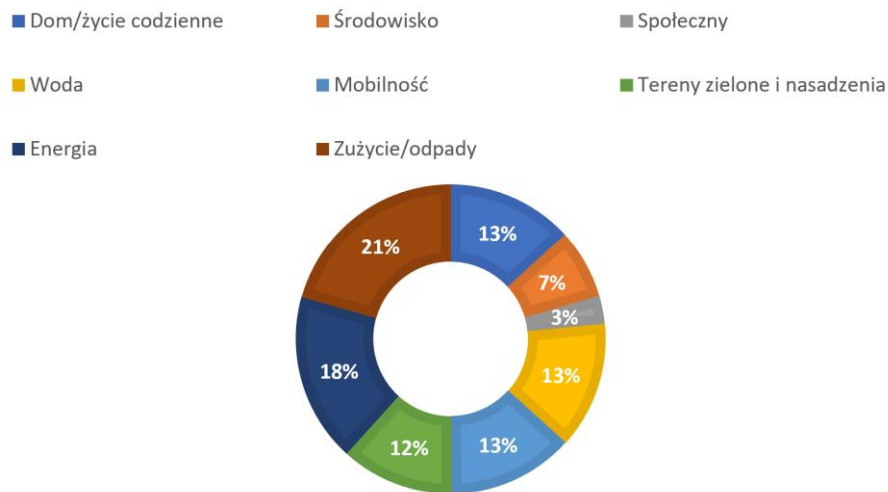
Kolejnym często wymienianym aspektem przyjaznym osobom starszym była adaptacja przestrzeni publicznych. Pozbawione barier chodniki i ulice, brak zaparkowanych (lub przekraczających prędkość) pojazdów w strefach pieszych, miejsca siedzące i toalety publiczne to tylko niektóre przykłady wymieniane przez rozmówców.

Rysunek 2. Rozwiązania przyjazne osobom starszym, o których wspominali respondenci (na podstawie danych zawartych w Raporcie Oceniającym – A4 projektu)

Konsumpcja/marnotrawstwo (zakupy produktów lokalnych i sezonowych, używanie przyjaznych dla środowiska i organicznych środków czyszczących i mydeł były wymieniane przez rozmówców z Włoch. Inne przykłady obejmują dzielenie się żywnością, aby uniknąć marnowania żywności i redystrybucję pozostawionej żywności osobom, które ją zjedzą). Inne obszary, w których można zaoszczędzić, to: energia, woda, mobilność (jako przykłady wymieniono spacerować lub jazdę na rowerze, korzystanie z transportu publicznego po obniżonych stawkach, usługi wspólnego korzystania z samochodów i minimalizowanie liczby indywidualnych przejazdów samochodami). wspomniała także o znaczeniu przyjmowania rozwiązań w domu i życiu codziennym, tworzenia większej liczby terenów zielonych, sadzenia większej liczby drzew i wdrażania projektowania środowiskowego na poziomie miasta. Kwestie społeczne to wszystkie aspekty, które można rozwiązać za pomocą rozwiązań przyjaznych dla środowiska (aspekty te są wymienione w kolejności od najczęściej wymienianych do najrzadziej wymienianych) (Rysunek 3) Większość ankietowanych zgadza

się, że ochrona zasobów jest niezbędna dla środowiska, szczególnie w przypadku wytwarzania energii, wody, żywności i odpadów.

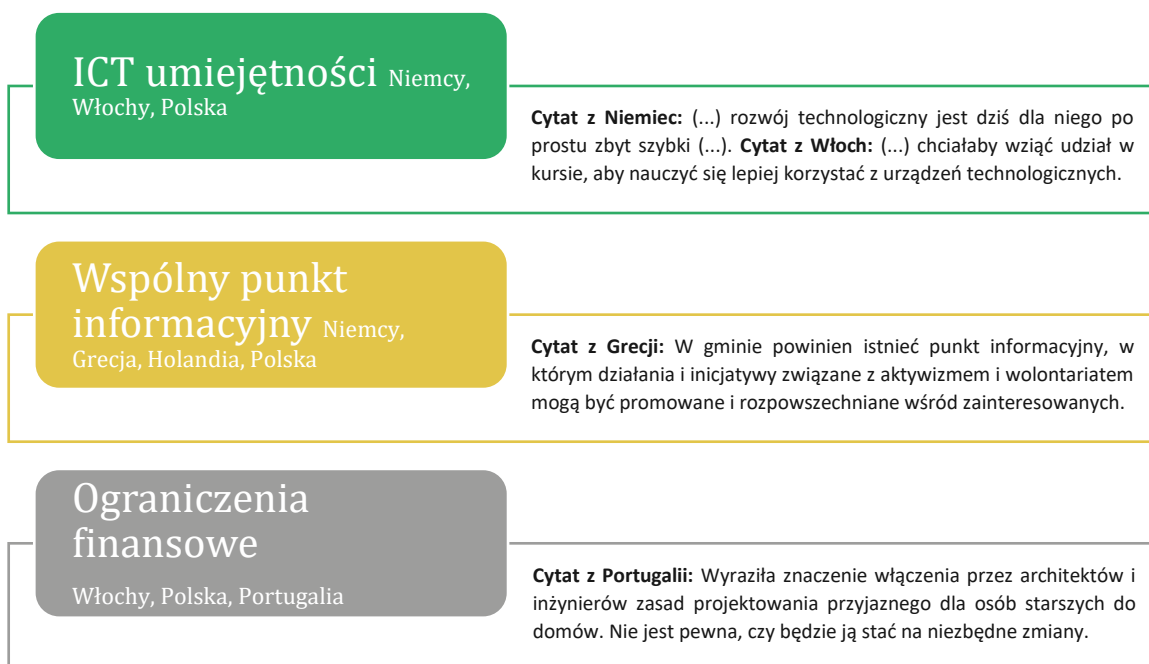
Rysunek 3. Obszary, w których można zastosować rozwiązania przyjazne dla środowiska, wymienione przez respondentów (na podstawie danych zawartych w Raporcie Oceniającym – A4 projektu)

3.3. Istniejące umiejętności i potrzeby edukacyjne

Wielu rozmówców napotyka większe trudności w znalezieniu rozwiązań przyjaznych środowisku niż przyjaznych starzeniu się. Mimo że dobrze rozumieją rozwiązania przyjazne dla środowiska, takie jak oszczędzanie energii i ponowne wykorzystanie materiałów, brakuje im wiedzy w obszarach mobilności i wykorzystania technologii w celu dostosowania rozwiązań przyjaznych starzeniu się i środowisku. Często jako przeszkodę w stosowaniu rozwiązań przyjaznych dla środowiska podnoszono ograniczenia finansowe (rysunek 4).

Większość rozmówców dobrze rozumiała, jakie będzie dla nich środowisko przyjazne osobom starszym i jakie zmiany mogą poprawić jakość ich życia. Zauważono jednak, że respondenci mieli trudności z określeniem, do kogo się zwrócić o pomoc, starając się wdrożyć działania adaptacyjne. Rozmówcy najczęściej potrzebują zindywidualizowanego i osobistego wsparcia, szczególnie w zakresie organizacji, stowarzyszeń lub osób, z którymi powinni się skontaktować, jeśli chcą dołączyć do lokalnych działań lub zmodyfikować swoje środowisko życia. Jak wspomniał rozmówca z Polski, pomocna może okazać się pomoc rówieśnika lub mentora. Potrzebują także wsparcia w zakresie procedur administracyjnych, których należy przestrzegać, aby uzyskać zgodę na finansowanie przebudowy domów przyjaznych starzeniu się i środowisku (co również stwierdziła grupa fokusowa).

Ze względu na ich doświadczenie w pracy ze starszymi osobami, z których część znała od dawna, podczas dyskusji w grupach fokusowych stało się oczywiste, że uczestnicy mieli już solidną wiedzę na temat rozwiązań przyjaznych starzeniu się i środowisku na co dzień. Ogólnie rzecz biorąc, grupy fokusowe stwierdziły, że kontakt społeczny jest podstawowym elementem starzenia się w miejscu dla osób starszych.

Rysunek 4. Główne kategorie według studiów przypadków (na podstawie danych wejściowych z opracowania studium przypadku – A5)

4. Główne kategorie potrzeb edukacyjnych w zakresie materiałów szkoleniowych

Ponieważ głównym celem projektu jest usprawnienie wdrażania zasad przyjaznych starzeniu się i środowisku, określenie potrzeb edukacyjnych w zakresie tych tematów jest ważne w celu opracowania odpowiednich materiałów szkoleniowych. W oparciu o informacje zebrane podczas działań WP2, materiały szkoleniowe mogą skupiać się na następujących kategoriach potrzeb edukacyjnych:

Potrzeby edukacyjne na temat przyjazności dla osób starszych i przyjazności dla środowiska

Jednym z ważnych parametrów wdrażania zasad przyjaznych starzeniu się i środowisku w domu i społeczności jest świadomość. Brak świadomości i wiedzy na ten temat wpływa na wdrażanie istniejących rozwiązań przyjaznych starzeniu i środowisku. W niektórych krajach partnerskich projektu, takich jak Włochy i Grecja, większość właścicieli domów nie jest dostatecznie świadoma poziomu efektywności energetycznej swoich obszarów mieszkalnych lub opiera się na wprowadzających w błąd informacjach na temat rozwiązań przyjaznych dla środowiska. Odkrycie to pokazuje, jak ważne jest podnoszenie świadomości osób starszych na temat zasad przyjaznych dla środowiska i podkreślanie głównych kategorii, które należy dalej rozwijać. Te główne kategorie mogą stanowić podstawy efektywności energetycznej budynków: jak oszczędzać energię, jak finansować i przeprowadzać izolację oraz jakie są dostępne dotacje na ogrzewanie i adaptację domów. Ważne jest również podkreślenie, że zmniejszenie emisji CO₂ w codziennych czynnościach osób starszych może być jednym z głównych punktów szkolenia. Można zastosować proste, ale skuteczne zasady przyjazne dla środowiska, takie jak wentylacja, osłony słoneczne, czynienie otoczenia bardziej

ekologicznym, stosowanie prostych środków oszczędzających wodę lub stosowanie innych zasad oszczędzających koszty w domu. Mogą być również przydatne w łagodzeniu negatywnych skutków zdrowotnych wynikających ze stresu cieplnego. Dodatkowo, w wyniku wywiadów przeprowadzonych przez partnerów projektu, osoby starsze mogły nauczyć się umiejętności związanych ze środkami pozwalającymi na uniknięcie marnowania zasobów i odpadów lub ze sposobami uczynienia swojego środowiska życia bardziej ekologicznym. W ten sposób można uzyskać informacje na temat zapobiegania powstawaniu odpadów, kompostowania i ogrodnictwa. Jak wspomnieli grupy fokusowe, spędzanie czasu na łonie natury, prace w ogrodzie i sadzenie w domu również mają pozytywny wpływ na zdrowie jednostki.

Choć osoby starsze lepiej znają rozwiązania przyjazne starzeniu niż rozwiązania ekologiczne, to jednak nadal potrzebują informacji na ten temat. Na przykład osoby starsze w Portugalii wspomnieli o dwóch konkretnych potrzebach: bezpieczeństwie domów i zapobieganiu wypadkom, takim jak upadki. Można uzyskać wskazówki dotyczące zmiany aranżacji wnętrz domów w celu dostosowania ich do wieku.

Jeśli chodzi o potrzeby edukacyjne, sugerowano wsparcie ze strony mentora lub „kumpla”, jak opisywali polscy uczestnicy. Ta sugestia może być kluczowa dla uczestników ze wszystkich krajów i może stać się jednym z głównych obszarów oferty edukacyjnej AFECO.

Większość uczestników wspomniała, że ludzie chcieliby otrzymywać bardziej skoncentrowane informacje na temat starzenia się i ogólnie tego, jak dobrze się starzeć na miejscu. Na koniec uczestnicy wspomnieli o potrzebie wsparcia we wdrażaniu środków, które można zapewnić na przykład poprzez studia przypadków z życia wziętych.

Zdobycie wiedzy na temat polityk i funduszy na rzecz rozwiązań przyjaznych starzeniu się i środowisku

Istnieje potrzeba ściślejszej współpracy między rządami, organizacjami społecznymi i osobami starszymi, aby zapewnić dostosowanie inicjatyw przyjaznych osobom starszym do potrzeb i preferencji osób starszych oraz znaleźć sposoby najlepszego ich promowania w praktyce. Większość starszych osób z każdego kraju partnerskiego wymieniła problemy finansowe i brak wspólnego źródła informacji umożliwiających znalezienie wsparcia finansowego jako kluczowe bariery w przyjmowaniu rozwiązań przyjaznych starzeniu się i środowisku. Dodatkowo brak informacji o politykach i wsparciu finansowym utrudnia wdrażanie tych rozwiązań. Na przykład osoby starsze mieszkające w wynajmowanym mieszkaniu wspomnieli, że fundusze na instalację paneli słonecznych są dostępne, ale tylko dla właścicieli domów. Może to prowadzić do rozwiązań przyjaznych dla osób starszych i przyjaznych dla środowiska, skupiających się na bardziej uprzywilejowanej, tj. bogatszej części populacji, takiej jak właściciele domów, i w związku z tym nie będą one inkluzywne ani dostępne dla wszystkich. Pomimo dotowanych działań infrastrukturalnych ze środków publicznych należy finansować także projekty społeczne, w ramach, których osoby starsze nie tylko zdobywają wiedzę na temat rozwiązań przyjaznych starzeniu się i środowisku, ale także aktywnie angażują się w „uczenie się przez działanie”.

Można zapewnić wspólne źródło informacji na temat rozwiązań przyjaznych starzeniu się i środowisku lub znajdowaniu funduszy, powiązanych polityk i narzędzi obliczeniowych.

Zdobycie podstawowych umiejętności ICT

Internet dostarcza większości wiedzy na temat proekologicznych i przyjaznych starzeniu rozwiązań dla osób starszych. Chociaż liczba osób starszych nieposiadających żadnych umiejętności cyfrowych spada, analfabetyzm cyfrowy starszych osób dorosłych może stanowić barierę, ponieważ platformy internetowe czasami przeoczą praktyczne podejście, które jest dla nich niezbędne.

Ponieważ wiele osób starszych ma wątpliwości co do zasad technicznych i kwestii związanych z prywatnością, konieczne jest zapewnienie jaśniejszych i łatwiej dostępnych informacji na temat narzędzi technologicznych (np. inteligentnych liczników i technologii inteligentnego domu). Chociaż technologie inteligentnego domu i aplikacje do życia wspomaganego otoczeniem (AAL) przyczyniają się do tworzenia środowisk przyjaznych starzeniu się i ekologii, obawa przed włamaniem i niewłaściwym wykorzystaniem danych osobowych, a także obawa przed naruszeniem prywatności powodują wdrażanie i działanie powyższych rozwiązań trudniejsze dla osób starszych.

Biorąc pod uwagę, że w przypadku niskich umiejętności ICT korzystanie z rozwiązań technologicznych może wiązać się z poczuciem niepokoju wśród osób starszych, nauczanie umiejętności ICT wymaga zaangażowania aktorów, którzy cieszą się zdobytym wcześniej zaufaniem osób starszych. Dlatego też kluczowych aktorów tego działania można odnaleźć w społecznościach lokalnych, wśród organizacji zajmujących się edukacją (np. uniwersytetów trzeciego wieku czy innych organizacji pozarządowych) czy osób pełniących funkcję nieformalnych nauczycieli.

5. Implikacje dla projektu platformy e-learningowej

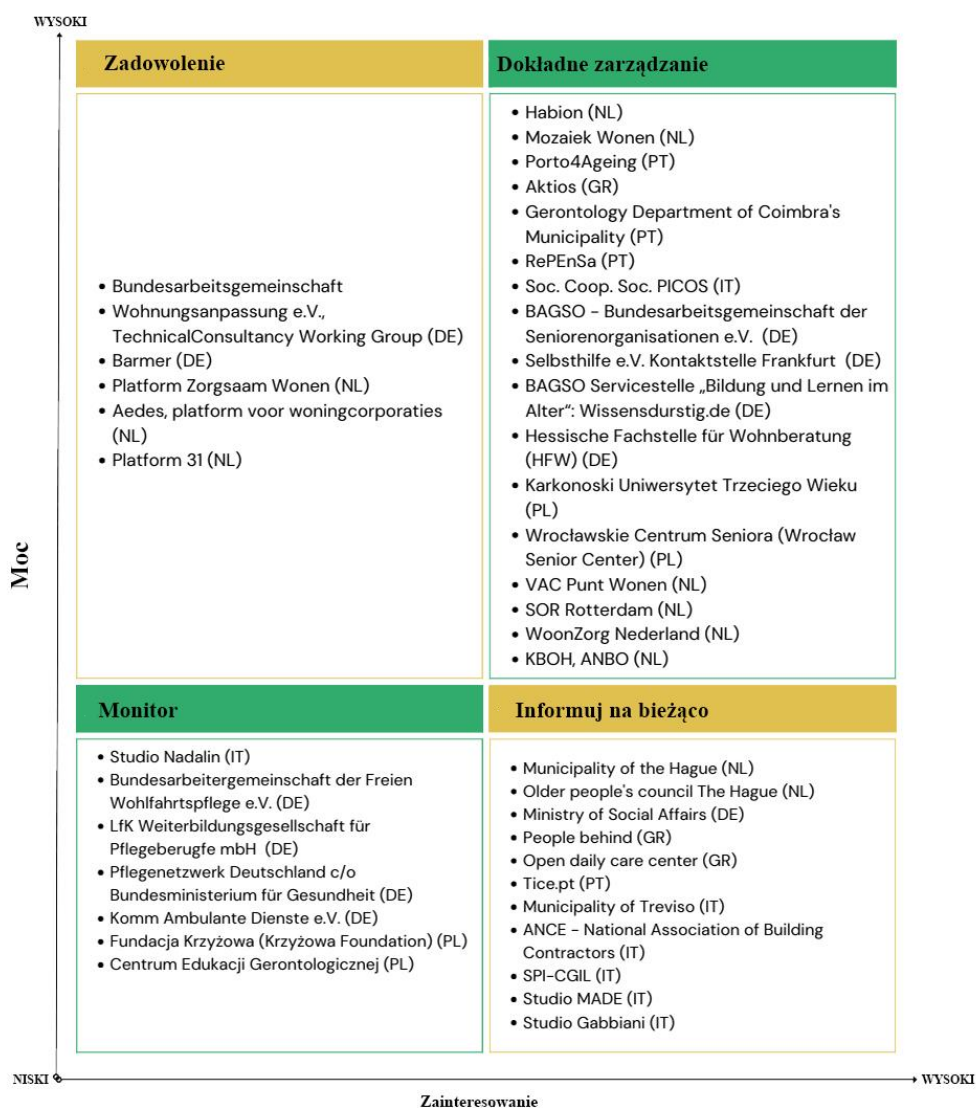
Aby stworzyć w pełni funkcjonalną platformę e-learningową, należy dostarczyć określone materiały edukacyjno-szkoleniowe. Większość rozmówców potrzebuje praktycznych przypadków, tj. przykładów z życia wziętych i praktycznych zastosowań, aby mogli zobaczyć rezultaty w krótkim czasie i móc uczyć się poprzez działanie. Muszą także znać korzyści płynące ze szkolenia, a ich zainteresowania i ciekawość muszą być stymulowane. Większość rozmówców stwierdziła, że uczy się głównie poprzez czytanie (książki i ulotki), słuchanie (podcasty) i oglądanie (filmy). Jako punkty wymiany wiedzy wymienili Facebooka i fora.

Ogólnie rzecz biorąc, platforma edukacyjna musi być trwała. Oznacza to, że wymaga regularnej aktualizacji zgodnie z nowymi wymaganiami i rozwojem technologicznym. Sama platforma powinna być przyjazna dla użytkownika i łatwo dostępna. Powinien być także dostępny dla osób o różnych zdolnościach i niepełnosprawnościach. Platformę należy np. uzupełnić o tekstowo-alternatywny opis przekazywanych informacji (tzw. tekst alternatywny), a także zmienną wielkość tekstu, czcionkę i kolor. Powinna wspierać funkcje nauczania mieszanego, ponieważ niektóre starsze osoby preferują tradycyjne sposoby uczenia się. Platforma powinna być kompatybilna z metodami oceny, testowania, raportowania i śledzenia przy użyciu narzędzi edukacyjnych opartych na sztucznej inteligencji. Platforma może tworzyć społecznościowe doświadczenia edukacyjne online, a także angażować uczniów poprzez grywalizację. Ponadto bezpieczeństwo platformy e-learningowej powinno zapobiegać cyberatakami. Język wybrany dla platformy i jej treści powinien być jasny, bezstronny i powinny istnieć opcje językowe. Sama platforma powinna być atrakcyjna estetycznie, unikając nadmiernie zaprojektowanych elementów ozdobnych lub graficznych. Terminy techniczne

należy zawsze wyjaśnić przy pierwszym użyciu, a dokładność należy przedkładać nad niepotrzebnie skomplikowanymi terminami. Utrzymanie związków przyczynowych między wyrażeniami jest konieczne, aby zagwarantować logiczny rozwój, odrębną strukturę i spójność w całym tekście.

6. Następane kroki

Nadchodzące działania w ramach projektu AFECO obejmują zaprojektowanie platformy e-learningowej, opracowanie programu nauczania w oparciu o wyniki przedstawione w tym raporcie, przetestowanie platformy e-learningowej i jej zawartości przed rozpowszechnieniem wyników tego projektu wśród szerokiego spektrum interesariuszy. W ramach WP1 w imieniu każdego partnera przeprowadzono wstępną analizę stowarzyszonych interesariuszy w celu wyciągnięcia wniosków na temat potencjału przyszłej platformy (rysunek 5). Powiązana sieć interesariuszy i know-how mogą zostać wykorzystane przy współtworzeniu platformy w kolejnych fazach projektu. Będziemy także promować wszystkie wyniki projektu w tej sieci interesariuszy.

Rysunek 5. Mapa interesariuszy (na podstawie danych wejściowych z WP1 Zarządzanie projektami – 08 Zrównoważony rozwój)

7. Bibliografia

BMU (Bundesministerium für Umwelt Naturschutz, nukleare Sicherheit und Verbraucherschutz) 2021b: „Naturbewusstsein 2021 – Bevölkerungsumfrage zu Natur und biologischer Vielfalt“. Dostępne pod adresem: https://www.bmu.de/fileadmin/Daten_BMU/Pool/Broschueren/naturbewusstsein_2021_bf.pdf (dostęp: 19.04.2023).

J. Dikken, WH van Staalduinen, J. van Hoof, Research The Hague Miasto przyjazne dla osób starszych 2022. Raport integralny Panel osób starszych, 2023, <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/wp-content/uploads/2023/10/W2309-0644-Rapportage-Onderzoek-Den-Haag-Seniorvriendelijke-Stad-DIGI-nw2-en-GB.pdf>

Eurocarers <https://eurocarers.org/about-carers/> (dostęp: 30.11.2023).

Eurostat ISSN 2443-8219 Struktura ludności i starzenie się https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing#The_share_of_elderly_people_continues_to_increase (dostęp: 30.11.2023).

Tur-Sinai, A., Teti, A., Rommel, A., Hlebec, V., Yghemonos, S. i Lamura, G. (2023). Międzynarodowe dane dotyczące nieformalnych opiekunów osób starszych potrzebujących opieki długoterminowej w populacji europejskiej: czas na bardziej skoordynowane i porównywalne podejście. *Journal of Biosocial Science*, 55(2), 378-382.

ONZ – Departament Spraw Gospodarczych i Społecznych – Starzenie się. NWZ w sprawie opieki nad osobami starszymi w grudniu 2017 r. <https://www.un.org/development/desa/ageing/meetings-and-workshops-2/egm-care-and-older-persons.html> (Dostęp: 30.11.2023).

Van de Giert, J., Duncan, J. i Wiskerke, J. (2019). Jak urzędnicy służby cywilnej kształtują uczestnictwo: równowagę odpowiedzialności władz miejskich z inicjatywą obywatelską w polityce żywnościowej Ede. *Polityka i zarządzanie*, 7(4), 59-67. Dostępne pod adresem: <https://doi.org/10.17645/pag.v7i4.2078> (dostęp: 30.11.2023).

Załącznik 1: Informacje o Grupie Fokusowej

Partner projektu	Płeć	Zawód
Grecja	Kobieta	Pielęgniarka
Grecja	Mężczyzna	Pracownik socjalny
Grecja	Kobieta	Pracownik opieki
Grecja	Mężczyzna	Lekarz
Grecja	Kobieta	Logopeda
Grecja	Mężczyzna	Pracownik socjalny
Grecja	Kobieta	Fizjoterapeuta
Grecja	Kobieta	Psycholog
Grecja	Kobieta	Pielęgniarka
Grecja	Kobieta	Psycholog
Włochy	Mężczyzna	Przedstawiciel Włoskiego Stowarzyszenia Budowniczych (ANCE)
Włochy	Mężczyzna	Były prezes Stowarzyszenia Osób Starszych AUSER
Włochy	Kobieta	Architekt-ekspert w projektowaniu dla każdego
Włochy	Kobieta	Pracownik opieki z ISRAA, zapewniający opiekę domową
Włochy	Kobieta	Stażysta Studiów Pedagogicznych
Włochy	Kobieta	Pracownik ISRAA specjalizujący się w AFE
Włochy	Mężczyzna	Stażysta Studiów Pedagogicznych
Włochy	Mężczyzna	Fizjoterapeuta z ISRAA, świadczący opiekę domową
Włochy	Kobieta	Inżynier-ekspert w AFE
Włochy	Kobieta	Prezes Picos, spółdzielni socjalnej specjalizującej się w udzielaniu wsparcia prawnego, psychologicznego i zdrowotnego osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom
Polska	Kobieta	Edukator w organizacji pozarządowej, zaangażowany głównie w projekty łączące przyjazność dla wieku i ekologię
Polska	Mężczyzna	Edukator w organizacji pozarządowej, zaangażowany w projekty społeczne
Polska	Kobieta	Psychogeriatra , kierownik przedszkola
Polska	Kobieta	Psychogeriatra , organizacja pozarządowa
Polska	Kobieta	Psychogeriatra , organizacja pozarządowa
Polska	Kobieta	Wykładowca na Uniwersytecie III wieku
Polska	Kobieta	Wykładowca na Uniwersytecie III wieku

Polska	Kobieta	Wykładowca na Uniwersytecie III wieku
Polska	Kobieta	Koordynatorka projektów przyjaznych starzeniu
Polska	Mężczyzna	Koordynatorka projektów przyjaznych starzeniu
Niemcy	Kobieta	Profesjonalny opiekun
Niemcy	Kobieta	Profesjonalny opiekun
Niemcy	Mężczyzna	Opiekun zawodowy , mediator osób starszych, były opiekun nieformalny
Niemcy	Mężczyzna	Doradca ds. energii, opiekun nieformalny
Niemcy	Mężczyzna	Pracownik socjalny, psychoterapeuta
Niemcy	Kobieta	Koordynator poradnictwa mieszkaniowego i pedagog
Niemcy	Kobieta	Były nieformalny opiekun
Portugalia	Kobieta	Psycholog i animator społeczno-kulturowy domu opieki
Portugalia	Kobieta	Dyrektor techniczny domu opieki
Portugalia	Kobieta	Pomocniczy technik zdrowia w domu opieki
Portugalia	Kobieta	Pomocniczy technik zdrowia w domu opieki
Portugalia	Kobieta	Pomocniczy technik zdrowia w domu opieki
Portugalia	Kobieta	Pielęgniarka w domu opieki
Portugalia	Kobieta	Pielęgniarka w domu opieki
Portugalia	Mężczyzna	Profesor uniwersytecki w Szkole Farmaceutycznej
Portugalia	Kobieta	Doktorantka ekologii społecznej
Portugalia	Kobieta	Lekarz (lekarz ogólny)
Holandia	Kobieta	Konsultant ds. osób starszych
Holandia	Kobieta	Konsultant ds. osób starszych
Holandia	Kobieta	Członek zarządu stowarzyszenia pielęgniarek zawodowych zajmujących się opieką geriatryczną
Holandia	Kobieta	Pielęgniarka
Holandia	Kobieta	Pielęgniarka
Holandia	Mężczyzna	Pielęgniarka/wykładowca pielęgniarstwa
Holandia	Kobieta	Pielęgniarka/wykładowca pielęgniarstwa
Holandia	Kobieta	Pielęgniarka/wykładowca pielęgniarstwa
Holandia	Kobieta	Pielęgniarka
Holandia	Kobieta	Pielęgniarka